

**ФОНД ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА
БАЊА**

**ПРОГРАМ МЕРА ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ
ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ
РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ВРЊАЧКА БАЊА
ЗА 2016. ГОДИНУ**

**Врњачка Бања
Фебруар, 2016. године**

ПОГЛАВЉЕ 1: ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА

1.1. Анализа постојећег стања

Општина Врњачка Бања туристичко место првог степена и спада у развијене општине када је реч о привредним ресурсима и привредном развоју. Централно место заузима туризам, обзиром на потенцијале и погодности које наша општина има. Развој општине Врњачка Бања текао је смењивањем периода економског раста, ратних разарања, периода интензивне урбанизације и економске кризе. Стихијски токови без јасно дефинисаних стратешких циљева, условили су морфолошко, физиономско и функционално диференцирање територије.

У општини Врњачка Бања су неусаглашени степени развоја претежно руралног југа који има елементе брдско-планинског подручја са урбанизованим севером у долини реке Западна Морава. Велика је миграција са југа на север, тако да је уочљив феномен пражњења и старења подручја општине на југу. Највећи одлив становништва забележен је на подручју насеља Гоч, Станишинци и Отроци. У структури становништва општине, значајан је удео избеглих и расељених лица. Према евиденцији Повереништва за избеглице, на територији општине Врњачка Бања живи 3.681 интерно расељених (око 13,9%) и 231 избеглих лица (око 0,9 %). Овај број није приказан пописом становништва из 2002. године. Приликом развоја општине Врњачка Бања, због урбанизације градског језгра и околине, дошло је до неравномерног размештаја радних места, тако да је већина радних места на северу, са највећом концентрацијом у североисточном делу општине, док је југ претежно пољопривредни.

Индустријски развој општине Врњачка Бања условљен је многобројним негативним факторима. Деведесетих година прошлог века наша Општина је имала развијен и текстилни сектор индустрије, који су запошљавали значајну радну снагу.

Пољопривредно земљиште Подручје општине Врњачка Бања простире се на површини од 23860 ha. Од укупне површине, 42,6 % територије општине или 10.173 ha заузима пољопривредно земљиште, где се среће велики број типова, подтипова и варијетета земљишта. Највећи део пољопривредног земљишта 88 % је у власништву индивидуалног сектора. Интензивирањем развоја привредних делатности на бањском подручју и повећавањем грађевинских површина на рачун квалитетног пољопривредног земљишта, дошло је до смањивања обрадивих пољопривредних површина.

Климатски услови за развој пољопривреде су повољни и омогућују разноврсну ратарску производњу и развој сточарства. Постојање природних ресурса, плодно земљиште и еколошка средина могу се сматрати значајним предностима за развој пољопривредне производње. Од укупне површине пољопривредног земљишта, обрадиве површине заузимају 49,2 %, док се ливаде и пашњаци простиру на 50,8 %. Велики део травних култура представљају стихијски формиране травне површине, које се користе као пашњачке

УВОД

1.1.1. Географске и административне карактеристике

Врњачка Бања, туристичко место првог степена, центар интегралне туристичке регије, налази се у централном делу Републике Србије на 43°37' северне географске ширине, 20°53' источне географске дужине, на око 200km јужно од Београда. Простире се долином Западне Мораве, северним падинама Гоча (1.147 мнв), и налази у залеђу јужних обронака Гледићких планина (Црни врх 819 мнв, Палеж 853 мнв), Копаоника (2.017 м), Жељина (1.785 м) и Столова (1.376 м). На простору од 239 км², у 14 насеља, по попису из 2002. године, живи 26.492 становника (Према прелиминарним подацима пописа из 2011. године у Врњачкој Бањи живи 27.332 становника).

Обухватајући простор средњег поља Западног поморавља, општина Врњачка Бања се налази на инфраструктурном коридору Краљево - Крушевац. Просторно, општина Врњачка Бања припада групи мањих општина у Србији. У непосредном је територијалном контакту са општинама Краљево, Трстеник и Александровац, са којима је инфраструктурно веома добро повезана. Магистралним железничким и путним правцем повезана је преко Краљева и Крушевца са свим осталим подручјима у Србији, а путем преко Гоча и непосредно са Александровцем.

Рељеф је мешовитог равничарског и брдско-планинског карактера. Просечна надморска висина Врњачке Бање је 230 мнв. Минерални извори Бање леже на 255 мнв. У ортографском погледу најинтересантнији је Борјак шумски комплекс, са израженим свим експозицијама, заравњеним гребенима и стрмим падинама према водотоцима.

Општина Врњачка Бања (у даљем тексту Општина) је основна територијална јединица у којој грађани остварују локалну самоуправу у складу са Уставом.

Територију општине чине подручја насељених места, односно катастарских општина које улазе у њен састав и то:

Р.бр.	Месне заједнице	Катастарска општина
1.	Врњачка Бања	Врњачка Бања Гоч Липова
2.	Руђинци	Руђинци
3.	Вранеши	Вранеши
4.	Врњци	Врњачка Бања
5.	Станишинци	Станишинци
6.	Грачац	Грачац Отроци
7.	Ново Село	Ново Село
8.	Подунавци	Подунавци
9.	Рсавци	Рсавци
10.	Штулац	Штулац
11.	Вукушица	Вукушица

Општина има својство правног лица и представља је председник општине. Седиште Општине је у Врњачкој Бањи, ул. Крушевачка бр. 17.

Органи Општине су: Скупштина општине, Председник општине и Општинско веће. Ради остваривања послова из надлежности општине образована је Општинска управа. Посебним актом се одређују унутрашње организационе јединице Општинске управе у складу са најбољим праксом, а ради ефикасног рада органа.

1.1.2. Природни услови и животна средина

Релјеф

Релјеф је мешовитог равничарског и брдско-планинског карактера. Сва насељена места простиру се на надморској висини између 200 и 1100 метара. Висока села су Станишинци и Гоч и простиру се на висини 450-1100 метара. Села средње висине су Вукушица, Липова, Рсавци и Отроци и простиру се на северним падинама Гоча на висини између 250 и 450 метара. Већина насеља у општини су ниска, на висинама испод 350 метара. Поред Врњачке Бање ту су Вранеши, Врњци, Ново Село, Подунавци, Руђинци и Штулац. Села су разбијеног типа, пространа и подељена на засеоке. Просечна надморска висина Врњачке Бање је 230 мнв. Врњачки минерални извори се налазе на 255 мнв. Бања се простире крајњим северним огранцима Гоча, са кога се ка северу пружају многобројне косе, које се спуштају према моравској долини. Између две овакве косе, а скоро према највишем врху, лоцирана је Бања. У ортографском погледу најинтересантнији је шумски комплекс Борјак, са израженим свим експозицијама, заравњеним гребенима и стрмим падинама према водотоцима.

Геолошки склоп је разноврстан. Највиши делови планине Гоч су серпентински, док се у нижим деловима, у сливу Врњачке реке све до насеља, пружа зона кристалних шкриљаца и филита. Потез од ушћа Липовачке реке у Врњачку реку, све до Западне Мораве, садржи алувијални нанос и покривен је иловачом и хумусом. Местимично између првобитних стена утиснуле су се и стене магматског порекла.

Температура

Због специфичне конфигурације терена и бујне вегетације подручје општине Врњачке Бање има карактеристике континенталне и умерено континенталне климе (температурне амплитуде нису велике, кратак сушни период, просечно дуготрајан кишни период).

Према метеоролошким подацима, средња годишња температура износи 10,3°C. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром од 0,7°C, а најтоплији је август са средњом температуром од 20,2°C. Средња температурна разлика најтоплијег и најхладнијег месеца је 19,5°C. У последњих десет година метеоролошки подаци са три станице (Краљево - 25мнв, Врњачка Бања - 235мнв и Гоч - 99мнв) забележили су да је апсолутни максимум 38,4°C, а апсолутни минимум -27,1°C.

Апсолутни максимум икад забележен износио је 40,5°C (22.07.1939. године), а апсолутни минимум је забележен (11.02.1929. године), и тада је температура износила - 28,5°C.

Ветрови

Ветрови нису карактеристични за ово подручје, јер је конфигурацијом терена и богатом вегетацијом Бања заштићена од ветрова. Најчешћи су северозападни и северни ветар уз Западну Мораву. Јужни ветар дува углавном ван вегетационог периода и средње је јачине. У летњим месецима, предвече, осећа се поветарац. Јачина ветра је између 1,8 и 2,6 бофора. Просечна годишња влажност ваздуха је висока (78%). Најсувљи је август (71%), највлажнији је децембар (86%). Ветровитих дана има у фебруару, марту и априлу, док их је у осталим месецима много мање. Велики број дана (око 170) у години је без ветрова. Средњи притисак ваздуха је у летњим месецима готово једнак и креће се око вредности средњег годишњег притиска (990mbar). У пролећним месецима се смањује (985,6mbar), док се у јесен и зиму креће изнад просека (993,2mbar).

Хидрографија

Хидрографска мрежа је разграната, постоји велики број извора и издани. Кроз само место протичу: Врњачка и Липовачка река и Петрашиновићки и Липовачки поток, док са запада долази Дубоки или Лисичији поток.

Извори су изворишта ових река и њихових притока и већина извора је каптирана за потребе водоснабдевања.

Највећа река која протиче кроз територију општине је Западна Морава, која је дуга 308 km и која кроз Врњачку општину протиче у дужини од око 20 км. Највећом количином воде, Западна Морава располаже у марту, априлу и мају, а најмањом у августу и септембру.

Сливу Западне Мораве припадају: Врњачка река, Новоселска и Грачачка река са својим притокама.

Врњачка река настаје од: Шљиварског, Ђавољег, Мејданског и Бадњевачког потока, Негована, Бељине реке и Мале реке.

У реку се уливају Јанићијевски, Микићки и Миљковићки поток; код Снежника се уливају Брђовски и Пиперски поток, а у Бањи – Липовачка река.

На простору од око 50ha, на 15km од Врњачке Бање, код села Подунавци, налазе се Подунавачке баре. Оне су настале експлоатацијом шљунка из Мораве, при чему су се мајдани шљунка испунили водом. Укупна површина регистроване 22 баре је 24 ha.

Хидрографској мрежи припада и вештачко акумулационо језеро Селиште, изграђено у периоду 2000–2006.године, на реци Загржа, која захвата простор од око 8ha. Од водопривредних објеката најзначајније су акумулације и брана „Селиште“ на Гочу, систем одводних канала за спречавање плавлена пољопривредних површина у насељима дуж Западне Мораве и Попинске реке, делимична регулација (у централној зони Бање) корита Врњачке и Липовачке реке.

Врњачка Бања се снабдева водом из четири изворишта: Гоча, Станишинаца, Витојевачког поља и из два бунара у Угљареву. Села општине снабдевају се водом из

локалних водовода. Сви токови имају бујични карактер, после отапања снега и повећаног прилива падавина долази до вишеструког повећања протицаја у њима. То је веома неповољно са аспекта резерви воде за пиће и због последица поплава, али су позитивни ефекти у погледу обнављања вода и испирања евентуалних загађења. Сама Бања поседује три врсте воде: топлу и хладну минералну воду и планинску пијаћу воду, доведену са више извора планине Гоч. До сада је истражено шест извора минералних вода Врњачке Бање, од којих су четири извора позната широм Европе: топли извор и три хладна извора (Снежник, Језеро, Слатина). Сви ови извори су истог вулканског порекла и имају скоро исте минералне састојке, али у различитим односима. Топла вода је „кисело-врућа“, температуре 36,5°C, а остале су хладне различитих температура; Топла вода је уједно и најстарији извор, употребљаван још у време Римског царства.

Појава термоминералних вода Врњачке Бање откривена је бушењем пет дубинских сонди у периоду 1932–34 у зони Римског извора. Пре истражних бушења у овој зони је постојало пет извора, од којих је најпознатији Римски извор. Сви термални извори су каптирани и као такви коришћени у бањске сврхе.

Снежник и Слатина, два хладна минерална извора, у време откривања 1896. године, налазила су се ван границе тадашњег бањског реона. Један је температуре 14,2°C и налази се на неколико стотина метара од Купатила уз Врњачку реку, а други температуре 12,5°C, откривен у потоку Слатина.

Извор Снежник налази се 800m узводно од Топле воде и први пут се употребљава за лечење 1917.године, док се вода са извора Слатина користи у бањске сврхе тек од 1937.године. Године 1978. откривена је минерална вода на локалитету Језеро, у парку између Слатине и Снежника. Удаљен 350m од Језера, на ушћу Липовачког потока у Липовачку реку, 1992. године је откривен Бели извор. На месту где је уз реку изнад Снежника већ извирала вода, године 1993. откривен је извор Борјак.

Крајем XX и почетком XXI века, избушена су још три извора минералних вода: Врњачко врело у Новом Селу, Фонтана и Звезда у Врњачкој Бањи.

Хидрографски оквир, својом атрактивношћу, допуњују језерца у Подунавцима, поред Западне Мораве - "Моравска језера".

Просечне годишње количина падавина у Врњачкој Бањи су 928mm, у долини Западне Мораве 650mm; док у вишим пределима падне између 1.000mm и 1.200mm, што повољно утиче на вегетацију. У току вегетационог периода количина падавина је 382mm. Најкишовитији месец је јун, док је најмање падавина у септембру. Магле има врло ретко. Карактеристични су краткотрајни рани јесењи и касни пролећни мразеви, који су без опасности за вегетацију. Једном речју, климатски предуслови, пре свега у долини Западне Мораве, погодују квалитетној пољопривредној производњи. Једини лимитирајући фактори су годишње осцилације температуре и количине падавина.

Биљни и животињски свет

Територија општине Врњачка Бања спада у једну од најшумовитијих у Србији. Шуме и шумски засади заузимају површину од нешто више од 65% укупне територије општине, пашњаци и ливаде се налазе на 9,7% површине, ораничне површине заузимају 15%, воћњаци и виногради 7,4% и неплодно земљиште чини 2,1% територије општине Врњачка Бања.

Заштиту природних, здравствених, климатских и других услова за развој туризма обезбеђују заштитне шуме које се простиру на територији општине Врњачка Бања и дела територије општине Трстеник, на подручју планина Гоч и Жељин.

Ове шуме обилују бројним извориштима вода са веома развијеним водотоцима и сливним подручјима са којих се Врњачка Бања снабдева пијаћом водом, а представљају природну основу и својеврсну заштиту водних режима пијаћих и минералних вода. До 28.02.1986. године припадале су Доњеибарском шумско-привредном подручју, из кога су изузете Одлуком о проглашењу шума за заштитне (коју је донела скупштина општине Врњачка Бања) и проглашене заштитним шумама вода. Изузимање ових шума из подручја потврђено је Законом о шумама из 1991. године. Наведена одлука је имала две измене и допуне: прва, која дефинише мере којима се имају постићи очување и заштита шума, заштита минералних изворишта и здравствено-рекреациона функција и друга, која поред приоритетних заштитних функција омогућава коришћење мањих делова комплекса шума за активну и пасивну рекреацију и за планско унапређење и развој туризма.

Посебни циљеви газдовања у зависности су од општих циљева газдовања и затеченог стања шума и гласе:

- заштита вода (водоснабдевања) првог степена;
- противерозиона заштита;
- трајна и максимална производња техничког дрвета одговарајућег квалитета;
- здравствено-рекреативно коришћење простора.
- Сви циљеви су дугорочног карактера.

У вези са основном наменом дефинисани су следећи функционални захтеви:

- биолошки (узгојне мере у шумама)
- биотехнички (захтеви везани за технику експлоатације шума)
- технички (захтеви везани за густину и распоред шумских комуникација).

Посебне основе газдовања шумама прописују следеће групе мера за остваривање циљева газдовања:

- мере узгојне природе
- мере уређајне природе
- посебне мере (противерозивне, хидролошке, водозащитне)
- мере у здравствено-рекреативној функцији (обезбеђење присуства дивљачи, одржавање спратовности шума и разноликости врста, као и издвајање и уређење делова шума као парк шума)

- мере у функцији заштите и унапређења природе

У овим шумама, као превентива, планира се:

- чување шума од бесправног коришћења и злоупотребе
- забрана пашарења на целој површини
- праћење евентуалне појаве сушења шума и других обољења шума и у случају појаве истих, извештавање специјализованих служби
- успостављање шумског реда након извршених сеча
- праћење и заштита шума од пожара, посебно у критичним месецима (у току лета), постављање знакова обавештења и забране ложења ватре и организовање дежурстава у циљу благовремене интервенције.

У зони шума није дозвољена изградња нити било какво интензивно коришћење.

Највећим делом простора означеног као ШУМЕ –заштитне шуме на подручју овог плана, данас газдује ЈП Борјак - Врњачка Бања и Шумарски факултет - Београд.

На подручју су заступљена различита станишта, биоценозе и екосистеми различитог степена аутохтоности и очуваности.

Биљни покривач се може поделити у три групе:

- Дрвенасте врсте са жбуњем и приземном флором у шуми
- Травни покривач
- Пољопривредне културе и воћњаци.

Комплекс паркова заједно са другим зеленим површинама специфичан је по свом значају као део Врњачке Бање, али и као део ширег екосистема. Паркови су смештени у долини регулисаног корита Врњачке реке у централном делу Бање и заузимају простор од око 27 ha, ширећи се према брдима. У парковском делу среће се велики број аутохтоних и алохтоних врста. Забележено је 165 дрвенастих врста, од тога 38 врста четинара, 68 врста листопадног дрвећа, 5 врста четинарског шибља, 9 зимзеленог и 40 врста листопадног шибља, затим 1 повијуша и 4 сорте ружа. Међу аутохтоним врстама које плене својом декоративношћу, величином и виталношћу има храстова, платана, јела, јасенова, јавора, липа, црних борова; затим ретких врста попут таксодиума, канадске смрче, жалосне врбе, бодљикаве смрче, ајанске смрче, јапанске трешње и др.

Најстарија стабла су старости од 110 до 120 година. Аутентичну амбијенталну целину представља Црквено брдо, које се налази у центру Врњачке Бање. Некада познат по имену Александрово брдо, а затим и Чајкино брдо, овај стеновити масив карактерише заједница шума сладуна и цера, као и леви примерци јасена, клена, липе, питомог кестена, киселог дрвета, тисе и неких жбунастих врста. Парк-шуме су значајни део комплекса бањског зеленила и ту припадају комплекси квалитетних шума са падина планине Гоч који се пружају све до Западне Мораве.

Јапански врт се налази у склопу бањског парка и дечјег игралишта а прекопута хотела „Бреза“. Парк заузима површину од око 3000 квадратних метара. Настао је у

сарадњи владе Јапана са врњачким властима, отворен је 2011. године и поред парка у Београду ово је други Јапански парк у Србији, а има за циљ репрезентовање културе Јапана, традиционалне архитектуре и хортикултуре. У парку су засађене јапанске биљке од којих су неке обликоване у бонсаи стилу.

На планини Гоч, шуме букве и јеле чине моћни појас – по пореклу високе (семене), изданачке или ниске (настале вегетативним путем) и вештачки подигнуте састојине. Високе шуме чине 66,4% и претежно су букове. Изданачке шуме чине 16,9% и претежно су хрестове, док остатак од 16,7% чине шумске културе-четинари. На територији ГУП-а Врњачке Бање налазе се шуме Борјак, Рај, Бранкова главица, Мезграја и Дуге. Подручје Врњачке Бање, посебно планина Гоч, изузетно је богато и биљним светом, ароматичним и лековитим биљем, као и шумским плодовима. Процењује се да на Гочу има 650 биљних врста, а од тога преко 200 лековитих, ароматичних и других корисних врста. На подручју Врњачке Бање валоризовани су и заштићени следећи објекти-споменици природе:

- „Црни бор у парку Врњачке Бање“, непосредно уз Врњачку реку, на површини од 2,50 ари. Ово природно добро спада у II категорију, заштићено 1966. године и ревидирано 1995. године.
- „Пет хрестова“, споменик природе заштићен 1969. године, са ревизијом 1995. године. Налази се на улазу у Бању, на површини од 10,75 ари. Данас постоје три стабла, са утврђеном III категоријом заштите.
- „Храст лужњак-Вранешки“, лужњак у Вранешком пољу.
- „Буква прозорац“ на Гочу.

У погледу фауне, на подручју општине Врњачка Бања јављају се:

- Ловостајем заштићене врсте дивљачи: срнећа дивљач, дивља свиња, зец, веверица, фазан, пољска јаребица;
- Трајно заштићене врсте: јастреб, детлић, сова, соко;
- Дивљач ван режима заштите: вук, лисица, дивља мачка, свраке, вране, творови.

На подручју општине Врњачка Бања, газдовање дивљачи је организовано у оквиру ловишта "Борјак", које је установљено решењем Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде број 324-02-00095/20-05-10 од 29.11.2005. године ("Службени гласник РС" број 111/05), на површини од 5.147 хектара, од чега 99,65% чине шуме и шумско земљиште и још два ловишта: ловиште "Врњачка река", којим газдује Ловачко удружење "Војвода Луне" из Врњачке Бање и ловиште "Гоч-Гвоздац", којим газдује Огледно добро Шумарског факултета из Београда. Овим ловиштима се газдује на основу Ловних основа ловишта.

Дугорочно газдовање дивљачи на овом простору, у најширем смислу, је одређено и Просторним планом Републике Србије, где је Гоч означен као један од четири неловна комплекса (паркова дивљачи) у Републици. У оквиру истог документа, на карти која се односи на зонирање распрострањења дивљачи, Врњачка Бања је у еколошкој зони распрострањења срне, зеца и дивље свиње.

Документи, који уређују ловно газдовање су и Одлука о проглашењу шума за заштитне шуме ("Службени лист општине Краљево" бр.5/86, 2/97 и 19/02), Одлука о зонама и појасевима санитарне заштите око изворишта и других објеката водоснабдевања општине Врњачка Бања и Посебне основе газдовања шумама за газдинске јединице "Врњачка Бања", "Гоч-Станишинци", "Гоч-Селиште" и "Грачац".

Сваки од ових планских докумената подређује ловно газдовање шумском газдовању у функцији заштите вода и водоснабдевања и заштити изворишта, водозавата, каптажа и других објеката водоснабдевања Врњачке Бање. Степен заштите објеката водоснабдевања од дивљачи креће се од потпуног ограничавања кретања дивљачи оградивањем зона строгог режима до појачаног надзора и заштите од заразних болести у зонама надзора.

Према Ловној основи ловишта "Борјак", ово ловиште се, према конфигурацији терена, надморској висини и микроклими, дели на два дела:

- брдски тип и
- планински тип.

Циљеви ловног газдовања на простору ових ловишта (који се највећим делом могу пренети и на друга ловишта) се могу сврстати у две групе:

- општи /заштита, гајење, лов и коришћење гајених врста дивљачи и дивљачи која се повремено налази у ловишту, тако да се обезбеди њихово присуство у мери коју дозвољавају природни услови и услови заштите изворишта);
- посебни (постизање одговарајућег броја, полне и старосне структуре и трофејне структуре, густине популације, као и побољшање услова за гајење дивљачи и заштита дивљачи, а нарочито проређене и ловостајем заштићене).

СТАЊЕ И ТРЕНДОВИ У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА

1.1.3. Демографске карактеристике и трендови

Популациона структура

	Број становника										
	По методологији ранијих пописа							По методологији пописа 2011.			
	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	1991.	2002.	2011.	2012.
Р.Србија	5.794.837	6.162.321	6.678.247	7.202.915	7.729.246	7.822.795	7.893.125	7.576.837	7.498.001	7.186.862	7.188.882
Рашки округ	186.092	206.008	228.991	251.230	282.644	300.274	314.167	293.311	291.230	309.258	308.268
Врњачка Бања	15.916	17.394	18.820	21.940	24.768	25.875	27.592	25.275	26.492	27.527	27.332

Табела 4.1. Број становника по попису из 2011 и годишњака 2012. године

Кретање становништва на подручју општине Врњачка Бања, поред апсолутног повећања становништва, карактеришу три основне детерминанте:

- механички прилив,
- негативни природни прираштај и
- демографско пражњење брдско-планинског подручја.

Период од 1948. године до данас карактерише позитиван тренд (са 15.916 у 1948. години број становника на подручју општине Врњачка Бања се повећао на 26.492 у 2002. години и на 27.527 у 2012. години). Међутим, у последњим декадама 1971-1981. и 1991- 2012. године општина Врњачка Бања бележи смањење стопе прираста укупног становништва (12,1 и 4,3 на 1.000 становника). Такође, вредности ланчаних индекса опадају (са 116,6 у 1971. на 102,4 у 2002. и 103,2 у 2012. години). Подручје општине Врњачка Бања обухвата општински центар Врњачка Бања и 13 сеоских насеља, тако да становништво према урбано-руралној структури чини 37,3% градског и 62,7% сеоског становништва. У Врњачкој Бањи 2012. године бележи се блажи пораст броја становника у односу на 2002. годину.

Основно поређење Општине и окружења

	Површина (km ²)	Процентуално учешће	Број становника	Учешће (%)	Густина насељености
Општина	239,00	0,27%	27.332	0,38%	115,2 ст/km ²
Округ	3.923,00	4,43%	308.268	4,29%	78,6 ст/km ²
Србија	88.602,00	100%	7.188.882	100%	81,1 ст/km ²

Табела 4.2. Упоредни приказ Општине Врњачка Бања и окружења (2012. година)

Старосна и полна структура

Највећи део становништва општине Врњачка Бања чини становништво у сеоским насељима. Највећи проценат становништва је пунолетно становништво(22.799), радно способно, између 15 и 64 год, док је најбројнији слој људи у распону од 55-59 год (2316). Полна структура је прилично изједначена, па је разлика између мушкараца и жена 2-3% у корист жена (13.291 мушкарац и 14.236 жена).

Општина Врњачка Бања	Пол	Укупно	Старост									
			0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
			М	13.291	570	690	699	782	865	851	861	856
Ж	14.236	548	658	657	792	840	796	863	908	900	923	

Општина	Врњачка Бања	Пол	Старост										
			50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 и више	Непознато	Предшколска деца	Пунолетно становништво
	М	981	1.106	908	583	729	556	368	113	...	...	10.878	42.0
	Ж	1.059	1.210	1.082	736	859	728	499	214	...	...	11.921	44.5
	Σ	2.040	2.316	1.990	1.319	1.588	1.284	867	327	...	...	22.799	43,3

1.1.4. Диверзификација руралне економије

Образовна структура становништва

ВРЊАЧКА БАЊА	Пол	Укупно (3+5+7+8+9+15+16+17)	Без школске спреме		1-3 разреда основне школе		4-7 разреда основне школе	Основно образовање	Средње образовање						Више образовање	Високо образовање	Непознато
			свега	неписмени	свега	неписмени			свега	стручне школе у двогод. и трогод. трајању	гимназија	средње стручне школе	средње усмерено образовање	школе за специјализацију			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
М	10.716	246	74	142	1	1.233	2.442	5.113	2.373	405	1.814	371	150	702	610	228	
Ж	11.658	1.201	704	401	8	1.588	2.772	4.531	1.224	636	2.237	398	36	519	495	151	
Σ	22.374	1.447	778	543	9	2.821	5.214	9.644	3.597	1.041	4.051	769	186	1.221	1.105	379	

Табела - Становништво старо 15 и више година према полу, школској спреми и писмености, по попису из 2002. Године

ВРЊАЧКА БАЊА	Пол	Укупно (3+5+7+8+9+15+16+17)	Без школске спреме		1-3 разреда основне школе		4-7 разреда основне школе	Основно образовање	Средње образовање						Више образовање	Високо образовање	Непознато
			свега	неписмени	свега	неписмени			свега	стручне школе у двогод. и трогод. трајању	гимназија	средње стручне школе	средње усмерено образовање	школе за специјализацију			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
М		80	80	...	...	...	2303	...	3088	545	2393	...	288	782	973	54	
Ж		574	574	...	...	...	2528	...	2019	826	2818	...	75	744	1031	59	
Σ		654	654	...	...	...	4831	...	5107	1371	5211	...	363	1526	2004	113	

Табела - Становништво старо 15 и више година према полу, школској спреми и писмености, по попису из 2011. године

Образовна структура становништва има посебан значај у демографским истраживањима, с обзиром на утицај који има на природно и миграционо кретање становништва.

У образовној структури становништва старог 15 и више година на подручју Врњачке Бање (2002. године), завршена средња школа је најчешћи вид образовања код оба пола (43% становника), на другом месту је основно образовање (23% углавном старијег слоја становништва), док је 12% (2.705) становништва општине са вишом и високом стручном спремом. Значајно је напоменути да је скоро 50% становништва општине на нивоу основног и нижег образовања, што неспорно захтева веће ангажовање на образовању становништва кроз доквалификацију, преквалификацију и програме перманентног образовања.

Иако је забележен тренд смањења броја неписмених у последњих 20 година и даље је присутан значајан проценат неписменог становништва (778 становника), посебно женског становништва (5,37% становништва старог 10 и више година).

У 2012. години се бележи смањење броја неписменог становништва на 654 са 778 колико је било 2002. године. Иако је забележено смањење, још увек је висок проценат неписмености, поготово жена. Од укупног броја неписменог становништва, проценат женског неписменог становништва 2011. године износи 87,76%.

1.1.5. Рурална инфраструктура

Друмски саобраћај и путна инфраструктура

Територија општине Врњачка Бања покривена је мрежом путева чију структуру чине:

- Државни путеви IV реда : Београд – Љиг - Горњи Милановац – Прељина – Краљево – Рашка - Нови Пазар – Рибариће - државна граница са Црном Гором (гранични прелаз Мехов Крш)
- Државни путеви III реда: Угљарево - Врњци – Ново Село – Гоч – Гокчаница – веза са државним путем 22
- Државни путеви II реда: Врњци – Врњачка Бања – Станишинци – Грчак – Брус
- Разбојна; Краљево (Ратина) – Брезна – Гоч - Станишинци

Путна инфраструктура	Укупно	Савремен и коловоз	Државни путеви IV реда		Државни путеви III реда		Државни путеви II реда	
			Свега	савремени коловоз	свега	савремени коловоз	свега	савремени коловоз
Р Србија	44612,53	28864,565	4701,830	4551,530	10683,63	9475,06	29227,079	14837,975
Рашки округ	3096,077	1378,482	276,42	276,42	541,63	389,56	2278,027	712,502
Врњачка Бања	291,05	258,07	15,28	15,28	65,64	40,69	210,13	202,1

Табела 8.1. Саобраћајна инфраструктура

Дужина путева општине Врњачка Бања износи 291,05 км. Са савременим коловозом је 88,6% путне мреже, што је значајно изнад нивоа републичког просека који износи 62,8%, за разлику од 2003. године кад је учешће савремених коловоза у Врњачкој Бањи износило око 63% и на приближно истом нивоу републичког просека. Када се анализира удео државних путева 2. реда и локалних путева са савременим коловозом у укупној дужини државних путева 2. реда и локалних путева, тада је ниво општине значајно нижи од просека Србије и Рашког округа.

Један од показатеља развијености путне мреже је број становника по километру пута. Према том показатељу на 1 км пута у Врњачкој Бањи долази 96,2 становника, док је у Србији 164,6 становника на 1 км пута. Преко општине Врњачка Бања планирано је да прође нов ауто-пут Е-761: Појате (Е-75) - Крушевац - Краљево - Чачак - Ужице - Сјеница - Црна Гора.

Железнички саобраћај

Преко територије општине Врњачка Бања пролази једноколосечна железничка пруга Сталаћ-Краљево-Пожега. Она се пружа попречно, дужином од 100км, између магистралних пруга Београд-Ниш-Скопље (паневропски Коридор 10) и Београд-Пожега-Бар. Техничко-експлоатационе карактеристике ове пруге су веома скромне и испод европских стандарда. Сигнално-сигурносна постројења су дотрајала. Не постоје уграђена техничка средства за безбедно регулисање саобраћаја на отвореној прузи. Постоји велики број путних прелаза у нивоу ове железничке пруге, од којих су већина неосигурани, што угрожава безбедност одвијања саобраћаја на тачкама укрштања пута и пруге. Постојеће стање телекомуникационих постројења, ваздушних линија и телекомуникационих водова веома је лоше. Због нередовног одржавања, елементи пруге знатно одступају од пројектованих карактеристика. Нарочито је неповољно стање на деоници од Сталаћа до Краљева, на којој је највећа дозвољена брзина 50 км/час. На деоници Крушевац-Краљево највећи број путника је у локалном саобраћају, код којих се полазна и завршна станица путовања налази на овој деоници.

Деоница	Службена места (km)	Највећа допуштена брзина (km/h)	Службена места (km)	Највећа допуштена брзина (km/h)	Највеће допуштено оптерећење по осовини (t)
Сталаћ – Крушевац	14,6	30	14,6	30	18
Крушевац – Врњачка Бања	34,6	40	34,6	40	18
Врњачка Бања – Краљево	22,4	50	22,4	50	18
Краљево – Чачак	34	100	34	100	22,5
Чачак - Пжега	33,1	100	33,1	100	22,5

Табела - Карактеристике пруге Сталаћ-Краљево-Пожега

Као последице ниског нивоа стања и опремљености пруге Сталаћ-Краљево-Пожега су нередован саобраћај, низак интензитет саобраћаја, велики губитак времена због дугог времена путовања и лош квалитет услуге. Због тога је и железничка станица у насељу Врњци изгубила од свог некадашњег значаја, налази се у лошем стању и захтева значајну модернизацију.

Железничка пруга Сталаћ-Краљево-Пожега је значајна не само за регионални развој краљевачког региона, него много шире, због повезивања истока и југа Србије са

Луком "Бар". Због тога се намеће потреба њеног ремонта, електрификације и модернизације.

Да би се успоставио квалитетан и интензиван локални путнички саобраћај, конкурентан друмском саобраћају, треба набавити више гарнитура лаких дизел моторних возова, с којима би се покрио читав регион. С тим у вези, потребно је извршити реконструкцију и модернизацију железничке станице у насељу Врњци и обезбедити њено боље повезивање коришћењем јавног саобраћаја са централним језгром Бање.

Авио саобраћај

Аеродроми који су на располагању посетиоцима из иностранства су београдски аеродром "Никола Тесла" који је удаљен од Врњачке Бање око 200 км и нишки аеродром „Константин Велики“, удаљен око 105 км. У Трстенику, на 13 км од Врњачке Бање, постоји спортски аеродром на који могу слетати мањи авиони и хеликоптери, а у Лађевцима код Краљева аеродром „Морава“, који је у поступку реконструкције, удаљен 27 км од Врњачке Бање.

Електроенергетска инфраструктура

Дистрибутивна мрежа Врњачке Бање напаја се преко два тронамотајна трансформатора 110/20/10 kV укупне инсталисане снаге 40 MVA. Трафостаница (ТС) 110/20/10 kV Врњачка Бања напаја четири извода на 10 kV, односно седам на 20 kV, са укупно 172 трафостаницеX/0.4kV (100 трафостаница 20/0.4 kV и 72 трафостанице 10/0.4 kV), са укупном инсталисаном снагом 48,035 MVA.

Дужина	Мрежа 10 и 20 kV		Мрежа 10 и 20 kV	
	Надземна	Подземна	Надземна	Подземна
km	115	30,4	766	35,74
Укупно km	145,4		801,74	

Табела - Електроенергетска инфраструктура

Надземна мрежа је у укупној мрежи заступљена са 93%. Изводи 10 и 20 kV мреже су 5 % на бетонским и 95 % на дрвеним стубовима, док је код мреже 0.4 kV, 20 % на бетонским и 80 % на дрвеним стубовима. Мрежа за насеља на периферији градског подручја до сеоских насеља треба да је надземна на бетонским стубовима, што углавном није случај. Заштитна зона постојећих далековаода (за далековод 110 kV и 220 kV износи 21м и 30м респективно), није свуда испоштована.

Подземна (кабловска) мрежа. Предвиђено је да се трасе постојећих подземних кабловских водова (20 kV, 10 kV и 0,4 kV) задрже и да се по постојећим трасама могу полагати нови водови, под условом да не угрожавају остале подземне инсталације. На ужем градском подручју, као и на комплексима друштвеног стандарда, здравствених центара, хотела, лечилишта, одмаралишта, школа, обданишта, спортско-рекреационих центара, индустрије, складишта, паркова, комуналних организација, мрежа је кабловска.

Процент електрификације у општини је 100%. Што значи да је свим домаћинствима и насељима у Врњачкој Бањи у потпуности доступна електрична енергија, због чега у наредном периоду нису потребни озбиљнији захвати.

Квалитет и поузданост у снабдевању електричном енергијом. Реализацијом пројекта уземљења мреже 10 и 20 kV преко нискоомске отпорности и пуштањем система у рад октобра 2003. године, дошло је до смањења пренапона у мрежи, што је условило смањење пробоја на постројењима дистрибутивних ТС 10(20)/0.4 kV, као и до драстичног смањења броја кварова на кабловској мрежи, чиме се број прекида у напајању електричном енергијом вишеструко смањио.

Енергетика

За грејање простора у Бањи користе се електрична енергија, угаљ, нафта, дрва и гас. За будуће обезбеђење енергетских потреба Врњачке Бање као основно енергетско гориво предвиђен је земни гас. На тај начин знатно ће се ублажити проблем загађења и побољшати квалитет ваздуха у зимском периоду, што је од изузетног значаја за развој бањског и зимског туризма. Прикључак на гасовдну мрежу Србије је обезбеђен преко Гасовода високог притиска (10 бара). Изграђен је прикључак на постојећи гасовод високог притиска Крушевац - Краљево са главном мерно регулационом станицом (ГМРС) "Врњачка Бања". Извођење гасоводне мреже и објеката енергетских постројења реализовано је на предвиђеним коридорима за постављање магистралних и секундарних енерговодова, уз поштовање предвиђених урбанистичко техничких услова градње. Завршен је магистрални гасовод од Краљева до Врњачке Бање у дужини од 21 км. Из главне мерно-регулационе станице обезбеђено је снабдевање домаћинства и индустрије земним гасом. Од гасификације Бања има вишеструке користи: еколошки чист енергент, знатно нижи трошкови грејања са могућношћу индивидуалне штедње према потребама.

Требало би утврдити стратегију и донети програм штедње енергије, енергетске ефикасности објеката и коришћења обновљивих извора енергије. Бројне су могућности рационализације и смањења потрошње енергије у Врњачкој Бањи - пројектовање и изградња енергетско ефикасних објеката и реконструкција постојећих, постоје потенцијали за економски оправдану примену обновљивих извора енергије на подручју општине (енергија сунца, ветра, биомасе, геотермална енергија, енергија биогаса итд).

Водоводна инфраструктура

Од водопривредних објеката најзначајније су акумулације и брана «Селиште» на Гочу, систем одводних канала за спречавање плављења пољопривредних површина у насељима дуж Западне Мораве и Попинске реке, делимична регулација (у централној зони Бање) корита Врњачке и Липовачке реке.

Преко јединственог водоводног система врши се водоснабдевање седишта општине Врњачка Бања и насељених места Руђинци, Врњци, Штулац и део Гоча. Остала насељена места на територији општине имају своје локалне водоводе. Највећи проблеми у водоснабдевању присутни су у насељима која се снабдевају водом из јединственог водоводног система. Изворишта овог водоводног система непоуздана су са становишта квантитета и квалитета вода. Једино је вода из каптираних изворишта (Гоч - 49 и Станишинци - 17 каптираних изворишта) задовољавајућег квалитета за

пиће. Захвати из живог тока - из Каменичке, Врњачке и Новоселске реке у Липову, због неадекватне техничко-технолошке опремљености филтерских станица, ван функције су у условима екстремне замућености вода. Постојећа разводна мрежа (дужине око 47 км) је стара и изграђена је од неадекватног материјала, и неодговарајућих пречника цеви због чега је око 25% губитака воде у систему водоснабдевања. У протеклој деценији уложена су значајна средства у реконструкцију постојеће мреже и набавку софистициране технологије у области откривања губитака воде, што је имало за резултат побољшање општих услова водоснабдевања са аспекта квалитета и квантитета.

Канализациона инфраструктура

Канализациона мрежа изграђена је само у насељу Врњачка Бања (прикључено преко 70% објеката) и у деловима насеља Врњци и Руђинци (куда је прошао главни колектор). Остала села на територији општине имају углавном септичке јаме, осим насеља Подунавци (локална канализациона мрежа недовољног капацитета и неодговарајућег квалитета и пречника цеви) и Новог Села (започета изградња канализационе мреже). Немогућност квалитетног сагледавања стања постојеће канализационе мреже отежава непостојање катастра подземних инсталација (за поједине цевоводе се не знају ни коте), непознавање стања цевовода за каналисање отпадних вода, неодговарајуће прикључење корисника са доста дивљих прикључака, непостојање мерења унутар система, прикључења евакуатора кишних вода на појединим локалитетима итд. Проблем чини још сложенијим непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода, тако да се главним колектором отпадне воде одводе у лагуну поред корита Западне Мораве у којој се не врши никакав предтретман (велика еколошка опасност).

Посебан проблем представља неизграђеност кишне канализације, која практично не постоји ни у општинском центру Врњачка Бања (осим неколико локалитета урађених без усвојених концепта интегралне заштите). Постојећи систем атмосферске канализације у Врњачкој Бањи је запуштен и ради на принципу да се сва пала вода, најкраћим путем одведе до природних рецепијената-речних токова Врњачке и Липовачке реке који пролазе кроз град.

Телекомуникациона и поштанска мрежа

На подручју Врњачке општине раде четири доставне поште: Врњачка Бања, Подунавци, Ново Село и Врњци. Пошта у Врњачкој Бањи, површине од око 2.000 м² задовољава потребе за поштанским услугама и смештај централе. Телекомуникације углавном задовољавају потребе становника Врњачке Бање и туриста.

У Врњачкој Бањи има пет дигиталних и две аналогне телефонске централе, са укупно инсталираних 12.344 телефонских прикључака (у 2005. години), од чега 6.544 дигиталних и 5.800 аналогних. Укупан број прикључених капацитета на територији општине је 9.805, од чега је 5.287 дигиталних и 4.518 аналогних. Процент дигитализације износи око 53%, док је удео ИСДН прикључака 2,8%. У претходним годинама, код бизнис корисника (хотели, предузећа и др.) је извршена модернизација њихових локалних комуникационих система и терминалне опреме, чиме је квалитет услуга и сервиса подигнут на завидан ниво. На територији општине монтирана је и

пуштена у рад 41 телефонска говорница. Општина је комплетно покривена мрежом мобилне телефоније.

ПОКАЗАТЕЉИ СТАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ

1.1.6. Земљиште

На подручју општине Врњачке Бања највећи удео у површини од 10269 ха имају пољупривредни ресурси. Структуру пољупривредног земљишта од укупне површине земљишта чине ораничне површине (3983 ха), ливаде (2754 ха), пашњачке површине (2161 ха), воћњаци (1364 ха), и виногради (6 ха).

КОРИШЋЕНА ПОЉОПРИВРЕДНА ПОВРШИНА											
Привредна друштва, задруге и породична газдинства (у ха)											
2011.											
	Пољопривредна површина	Оранице и баште					Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци	Рибњаци, третици и баре
		Укупно	Од тога								
			жито	Индустријско биље	Повртно биље	кормно биље					
Република Србија	5096267	3293577	1911166	428451	272123	455017	239948	56434	621418	844674	н/д
Регион Шумадије и Западне Србије	1592361	781341	401102	12489	105474	191934	132253	13934	297290	366062	н/д
Рашка област	191222	43883	20306	93	6755	10949	12849	21	58514	75954	н/д
Врњачка Бања	10269	3983	2228	1	567	1009	1364	6	2754	2161	н/д

1.1.7. Вишегодишњи засади

Општина Врњачка Бања располаже добрим земљиштем и климатским чиниоцима за развој воћарства. На коришћењој површини под воћем, највише је заступљена шљива са 223350 стабала, јабука са 47210 стабала и виногради са 30 родних чокота.

ПРОИЗВОДЊА ВОЋА И ГРОЖЋА									
2011.									
	Јабуре			Шљиве			Виногради		
	Број родних стабала	Принос		Број родних стабала	Принос		Број родних чокота	Принос	
		Укупан, t	По стаблу, kg		Укупан, t	По стаблу, kg		Укупан, t	По чокоту, kg
Република Србија	16041937	265676	16,6	40822299	581874	14,3	273614	324919	1,2
Регион Шумадије и 3. Србије	4249883	61677	14,5	24088214	301572	12,5	72429	90784	1,3
Рашка област	551093	4944	9,0	2083440	18014	8,6	119	162	1,4
Врњачка Бања	47210	465	9,8	223350	2123	9,5	30	42	1,4

1.1.8. Сточни фонд

Према прелиминарним резултати анкете Општинске управе општине Врњачка Бања спроведене у периоду септембар-децембар 2012, године на статистичком узорку РЗС-а - Попис пољопривреде 2012.године, може се закључити да се бројчано стање стокe на територији општине Врњачка Бања значајно променило у односу на раније посматране периоде нарочито у погледу великог смањења броја говеда, на рачун повећања броја свиња и оваца и живине.

	Говеда		Свиње		Овце		Живина, укупно
	Укупно	Од тога: краве и стeоне јунице	Укупно	Од тога: крмаче и супрасне назимице	Укупно	Од тога: овце за приплод	
Врњачка Бања 2003.	4.227	3.043	4.784	956	6.845	5.407	33.355
Врњачка Бања 2012.	2.097	1.517	7.840	1.446	8.147	6.488	106.616

Извор: Програм развоја општине Врњачка бања 2005-2015. и Прелиминарни резултати анкете Општинске управе општине Врњачка Бања спроведене у периоду септембар-децембар 2012, године

Остварена примарна производња у свим гранама пољопривреде битан је предуслов за бржи развој како бањско-услужних функција тако и прерађивачких капацитета у оквиру прехранбеног комплекса. Према подацима из годишњих обрачуна за 2003. годину привредни субјекти из области пољопривреде располажу са свега 2% основних средстава привреде општине Врњачка Бања, запошљавају само 4% запослених у привреди, остварују 2% прихода и послују са губитком од 1%.

Говедарство

Ако се упореде подаци о броју говеда на 100 ха пољопривредне површине у општини Врњачка бања и осталих општина Рашког округа, са 50 грла у 2001. години, Врњачка Бања је на првом месту. Према података о вештачко осемењавање женских приплодних грла говеда на територији општине Врњачка бања, у периоду од 2003 - 2012. године, може се закључити да је просечна стопа осемењавања у односу на расположиво бројчано стање преко 90% што нам указује да је ова значајна мера за унапређење говедарства (расни састав, продуктивност) предоминантно заступљена. Међутим, негативна околност је мали број плоткиња у матичним запатима и недовољна контрола продуктивности тих грла, па немамо довољно валидних параметара који би нам указивали на просечне производне могућности крива. Производња млека је и даље сегмент који доноси највећим делом и најбрже доходак пољопривредним домаћинствима на територији наше општине и Републике.

	Јунице	Говеда 1-2 године	Музне краве	Бикови за приплод	Говеда у тову
Вукушица	23	24	93	0	0
Врњци	5	20	31	0	0
Вранеша	79	70	346	2	9

Штулац	5	26	80	1	1
Станишинци	1	23	78	0	0
Руђинци	1	12	21	1	1
Рсавци	5	8	33	0	0
Подунавци	16	53	163	0	1
Отроци	16	23	104	0	0
Ново Село	29	134	276	5	7
Липова	1	3	14	0	0
Грачац	41	62	242	0	9
Гоч	4	7	27	0	0
Врњачка Бања	12	12	69	2	4
Остало	0	0	0	0	0
Укупно	238	477	1577	11	32

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. Године

Свињарство

Посматрано на локалном нивоу, број свиња на територији општине Врњачка Бања се повећава до 1998. године, а затим се нагло смањује, да би у 1993. години био мањи него 1980. године. Између 1993 и 2001. године постоји лагани раст у броју свиња на територији општине Врњачка Бања. Врњачка Бања и по овом параметру предњачи. Свињарство на територији нашег округа нема тако снажну традицију као говедарство, нити је била заступљена робна производња, са фармама средњег и великог капацитета. Производња је углавном за сопствене потребе и као додатни извор прихода.

Генетски потенцијал свиња на територији општине Врњачка бања је веома неуједначен, нема никаквог организованог програма набавке приплодног материјала нити одгајивачког циља, а мере унапређења свињарства (вештачко осемењавање плоткиња семеном тестираних нерастова супериорне генетике, контролисаног здравственог стања) се примењују стихијски, без контроле, од 1998 . године. Нешто организованије и са становишта здравствене исправности квалитетније, ова мера се спроводи од када је сточарско-ветеринарски центар у Великој Плани почео организовану дистрибуцију семена испитаних нерастова једном седмично на територији општине Врњачка Бања (2000. године). Не постоје грла у матичној евиденцији стручних служби на територији општине Врњачка бања.

	Прасад до 50кг.	Товне свиње >50кг.	Крмаче	Нерастови
Вукушица	26	85	41	3
Врњци	214	129	54	4
Вранеша	548	257	233	10
Штулац	240	216	46	1
Станишинци	18	56	23	0
Руђинци	189	124	35	1

Рсавци	17	61	21	0
Подунавци	392	372	197	11
Отроци	79	102	73	1
Ново Село	1002	580	344	5
Липова	48	42	18	3
Грачац	668	399	274	20
Гоч	5	13	0	0
Врњ.Бања	170	274	87	6
Остало	0	2	0	0
Укупно	3616	2712	1446	65

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЈЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Овчарство

Број оваца на територији општине Врњачка Бања се повећава, али посматрано на нивоу округа, са 30 оваца на 100 ха пољопривредне површине Врњачке Бање је на последњем месту. Овом чињеницом потврђујемо да се развоју овчарства није придавало већег значаја у нашој општини, иако за то има изванредних природних ресурса и економске оправданости.

Ако се узме у обзир да су овце:

- Веома рентабилне животиње,
- Са мало захтева у смислу исхране и држања;
- Корисне за побољшање квалитета наших пашњачких површина (нарочито у прегонском начину држања, комбиновано са држањем говеда);
- Животиње чије је парење сезонско, али се применом савремених биотехнолошких метода може постићи вансезонски припуст, који резултира са 2 јагњења годишње, уз повећан проценат ближњења, а
- Да су јагњад веома тражена роба која скоро увек има добру цену,

сматрамо својом обавезом да препоручимо одређене подстицајне мере за развој овчарства као производње која одговара како оперативном менаџменту нашег пољопривредног газдинства, тако и менаџменту за очување човекове околине.

	Јагњад	Овце за приплод	Овнови
Вукушица	35	253	42
Врњци	26	156	26
Вранеш	59	604	33
Штулац	101	396	57
Станишинци	47	377	50
Руђинци	27	219	27
Рсавци	21	202	17
Подунавци	17	583	35
Отроци	60	529	55
Ново Село	139	928	99

Липова	33	147	18
Грачац	211	1443	122
Гоч	6	98	8
Врњ.Бања	203	548	84
Остало	0	0	0
Остало	985	6483	673

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Живинарство

У последње две декаде број живине на територији општине Врњачка бања је знатно опао, највећим делом захваљујући нестабилном тржишту и стечају друштвених предузећа која су се бавила овом производњом, као и услед ратних дејстава и несигурног снабдевања електричном енергијом

У развој живинарства се најмање улагало, и с обзиром на навике да становништво у руралним срединама највећим делом обезбеђује потребе за пилећим месом и јајима у сопственој, самодовољној производњи, за тржиште се не производи довољно. Све више је присутно да се интензивни тов бројлера одвија и у градским срединама, у приватном аранжману, углавном у неусловним просторима.

На територији општине Врњачка бања тренутно не постоји активна кланица за живину, нити постоје регистровани прерадне капацитети, па самим тим произвођачи нису у могућности да на законски дозвољен начин врше клање живине, што је наравно ограничавајући фактор за развој живинарства.

Систематска контрола јата, јаја и производње једнодневних пилића у инкубаторским станицама не спроводи се у складу са Законом о унапређењу сточарства.

За сада не постоји развијена основна стручна служба која прати живинарство, па не постоји ни контрола (осим ветеринарске инспекције) набавке родитељских јата за производњу јаја за насад, нити за набавку линија за Дедовск јато.

За сада се код нас не користе могућности екстензивног начина држања и това живине по прописаним, неиндустријским технологијама (лабел роуге и сл.), које за производ дају здраву храну, по значајно вишим ценама од тржишних цена за производ добијен у конвенционалном интензивном тову.

Такође, сличне могућности се не користе ни када је у питању експлоатација носиља јаја за конзум.

Ситуација се може преокренути у корист како произвођача тако и потрошача живинског меса и јаја, мерама које ће мо детаљније описати у развојним активностима.

	Козе	Коњи	Живина	Пчелиња друштва
Вукушица	12	0	967	3
Врњци	33	5	1658	193
Вранеши	119	7	9422	68
Штулац	29	0	2484	104
Станишинци	8	5	836	35
Руђинци	36	0	3679	261
Рсавци	9	0	951	35
Подунавци	46	3	32616	189
Отроци	14	6	1593	116
Ново Село	152	10	6816	249
Липова	72	0	809	77
Грачац	180	3	12678	101
Гоч	0	0	179	0
Врњ.Бања	180	0	31922	599
Остало	15	0	0	0
Остало	905	39	106610	2030

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Локалне специфичности - јединствена обележја - компаративне предности

- преобладају натурална сточарска производња, са начином и обимом производње који је довољан само за подмирење основних потреба домаћинства;
- Претежно неповољна структура величине (и броја) земљишних поседа за организацију робне производње у сточарству, а не постоји организовано тржиште земљом (просечна величина поседа испод 3,3 ха ораничне површине);
- Тренд депопулације села се наставља због неповољне старосне структуре, недостатка стимулација за аграр, недовољних прихода и лошијих услова за живот у односу на градску средину;
- Пољопривредници задржавају своја имања и газдинства што је дуже могуће, а законски и културолошки аспекти преноса и наслеђа такође "коче" реструктурирање саме производње;
- Постоје озбиљни проблеми који су директан плод претходне политичке оријентације и неуспешне аграрне реформе 70-их година двадесетог века:
  - растућа незапосленост услед промена тржишта, дуготрајне изолације земље и глобалног реструктурирања економски јаким ефектима индустрије у руралним областима;
  - тржишни диспаритети настали губљењем тржишта бивше Југославије и традиционалних тржишта на која смо извозили, појачани новим маркетиншким трендовима који нису пружали шансу малим,

неорганизованим произвођачима да се такмиче, па су изражени чести тржишни вишкови и јако варијабилна цена сточарских производа.

- Ограничен број фарми (максимално 5%) стално ради, због ниске могућности инвестирања самих власника, недовољног броја фирми или задруга које би их као своје кооперанте организовале, слабе информисаности и тржишних диспаритета;
- Техничко-технолошка заосталост се осећа чак иу развијенијим домаћинствима која се баве сточарством;
- Изузетно добра прерасподела у просторно-руралној типологији сеоских насеља Општине Врњачка бања, јер ресурси омогућавају разноликост производње и обиље ресурса за снажан развој биофарминг и агро-туризма;
- Научно-истраживачки потенцијал је супериоран у односу на округ и ширу регију, и може преузети лидерску улогу у образовању и трансферу знања;
- Говедарство и свињарство су развијенији него у осталим општинама Рашког округа;
- Тов јунади има јаку традицију и производ препознатљивог извозног квалитета;
- Знатно већи број малих и средњих предузећа у односу на микрорегију (већа предузимљивост);
- Индекс народног дохотка на територији општине Врњачка бања у односу на Републику Србију је повољан, и изнад је републичког просека;
- Близина фреквентних саобраћајница, железничких чворова и аеродрома у Лађевцима.

1.1.9. Механизација, опрема и објекти

Механизација

	Мотокултиватор	Трактор	Комбајн	Берач кукуруза	Прикључни уређаји	Машине за маш.мужу	Млин	Круњач
Вукушица	14	43	0	1	108	0	2	15
Врњци	53	53	4	1	165	2	34	47
Вранешци	105	175	13	4	528	26	20	75
Штулац	52	97	2	5	343	5	26	72
Станишинци	43	35	0	0	142	1	21	11
Руђинци	55	52	2	1	155	0	5	14
Рсавци	34	22	0	0	64	0	3	7
Подунавци	84	116	6	4	457	18	23	64
Отроци	38	74	1	1	230	7	6	11
Ново Село	191	258	12	3	1167	44	220	228
Липова	26	21	0	0	74	0	12	8
Грачац	167	141	13	3	778	23	55	168
Гоч	3	11	0	0	42	0	5	2
Врњ.Бања	137	114	0	0	332	0	7	42

Остало	1	1	0	0	3	0	0	0
Укупно	1003	1213	53	23	4588	126	439	764

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Пластеници и стакленици

	Пластеници (m ²)	Стакленици(m ²)
Вукушица	0	0
Врњци	651	0
Вранешци	10	0
Штулац	0	0
Станишинци	0	0
Руђинци	8100	2500
Рсавци	2300	0
Подунавци	3035	0
Отроци	51	0
Ново Село	15051	25
Липова	0	0
Грачац	286	0
Гоч	0	0
Врњ.Бања	6195	1200
Остало	0	0
Остало	35679	3725

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Објекти за узгој говеда

	Бр. објеката-говеда	Кап.објекта (бр. грла)	Коришћени капац. (бр. грла)
Вукушица	35	207	122
Врњци	60	210	73
Вранешци	258	1454	500
Штулац	65	252	95
Станишинци	67	376	101
Руђинци	40	107	36
Рсавци	62	233	46
Подунавци	174	1140	238
Отроци	79	397	142
Ново Село	353	1603	469
Липова	42	209	25
Грачац	299	1339	381
Гоч	12	66	36
Врњачка Бања	84	420	108
Остало	2	7	0
Укупно	1632	8020	2372

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

Објекти за узгој свиња

	Бр. Објеката-свиње	Кап.објекта (бр. грла)	Коришћени капац. (бр. грла)
Вукушица	38	219	144
Врњци	78	666	330
Вранеси	122	1045	63
Штулац	158	805	413
Станишинци	48	229	108
Руђинци	75	595	371
Рсавци	30	133	77
Подунавци	191	1910	611
Отроци	71	288	156
Ново Село	369	2888	1526
Липова	29	157	67
Грачац	225	1328	805
Гоч	6	38	9
Врњ.Бања	116	993	572
Остало	0	0	0
Укупно	1556	11294	5252

Извор: Резултати истраживања Одељења за ЛЕР општине Врњачка Бања 2012. године

1.1.10. Радна снага и активности пољопривредних газдинстава (Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији)

У пољопривреди Републике Србије са 99,5% доминира сектор домаћинства у односу на правна лица и предузетнике. Укупан број ангажованих лица у пољопривреди је 1.442.628, од чега је 98,2% у сектору домаћинства.

- Највећи број чланова породичних газдинстава (47%) ради на газдинствима величине 2–10 хектара;
- Највећи део пољопривредне радне снаге на породичним газдинствима у Републици Србији чине чланови породице или рођаци (56,3%);
- Близу 33% носиоца газдинстава је старије од 65 година;
- На нивоу читаве Србије, жене су заступљене међу носиоцима газдинства са 17,3%, а међу управницима газдинства свега их је 15,9%;
- Жене чине већину међу члановима породице и рођацима који су обављали пољопривредну активност на газдинству (чак 63%).

Пописом пољопривреде у 2012. години, на територији општине Врњачка Бања, анкетирано је 2932 домаћинства, са укупним бројем ангажованих лица 8796. Рад утрошен у пољопривреди изражава се годишњим радним јединицама, које представљају количину рада утрошеног за обављање пољопривредне делатности на газдинству. Укупан број годишњих радних јединица утрошених за обављање пољопривредне производње у Врњачкој Бњи је је 3941. Просечан број годишњих

радних јединица по газдинству у Врњачкој Бањи је на нивоу просека Републике Србије и износи 1,02, док је просечна вредност овог показатеља у земљама чланицама ЕУ 0,82.

Поређење показатеља продуктивности Републике Србије, ЕУ и земаља у окружењу

	Просечан број годишњих радних јединица по газдинству	Годишње јединице рада по хектару коришћеног пољопривредног земљишта	Годишње јединице рада по условном грлу стоке
Република Србија	1,02	0,19	0,32
ЕУ	0,82	0,06	0,07
Црна Гора	0,98	0,22	0,40
Румунија	0,42	0,12	0,30
Мађарска	0,73	0,09	0,17
Хрватска	0,79	0,14	0,18
Бугарска	1,10	0,09	0,35

Извор: РЗС, Публикација Радна снага и активности пољопривредних газдинстава 2012

1.1.11. Структура пољопривредних домаћинстава

Спровођењем Пописа пољопривреде 2012. први пут је извршена типизација – класификације пољопривредних газдинстава у Републици Србији, која се заснива на економском критеријуму и структурним карактеристикама пољопривредних газдинстава.

Укупан број пољопривредних газдинстава у општини Врњачка Бања је 2932, а просечна економска величина пољопривредног газдинства износи 5.939 евра (4.990 евра у сектору породичних газдинстава и 204.755 евра у сектору правних лица и предузетника). Просечну економску величину пољопривредног газдинства доминантно опредељује сектор породичних пољопривредних газдинстава, с обзиром на то да овај сектор учествује са 99,5% у укупном броју пољопривредних газдинстава у Србији.

Према подацима Евростата, просечна економска величина пољопривредног газдинства у ЕУ-28 (податак за 2010. годину) износи 25.128 евра, што је за више од четири пута изнад вредности овог индикатора за нашу општину, која је пропорционалне вредности просека Републике Србије.

Највећу просечну економску величину пољопривредног газдинства има Регион Војводине (12.032 евра), а најмању Регион Јужне и Источне Србије (3.414 евра).

Посматрано по класама економске величине пољопривредних газдинстава, највећи број пољопривредних газдинстава у Републици Србији (45,7%) има економску вредност газдинства мању од 2.000 евра (класа економске величине од 0 до 1.999 евра), а најмањи број пољопривредних газдинстава (0,3% укупног броја) евидентира се у класи економске величине 100.000 и више евра.

1.1.12. Производња пољопривредних производа

Гледано према типу пољопривредне производње, пољопривреду општине Врњачка Бања карактерише доминација мешовитих пољопривредних газдинстава, с обзиром на то да више од половине пољопривредних газдинстава (53,7%) припада једној од три групе пољопривредних газдинстава са мешовитом биљном и сточарском производњом.

Специјализованих газдинстава је 46%, а у овој групи је највише специјализованих за ратарску производњу, а најмање за повртарство, цвећарство и остале хортикултуре.

1.1.13. Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника

На подручју општине Врњачка Бања средином деведесетих година функционисале су пољопривредне задруге и једно пољопривредно добро. Са доношењем Закона о повраћају пољопривредног земљишта ранијим власницима, земљиште које су користиле земљорадничке задруге им је одузето и тада су задруге почеле да пропадају. Тренутно на подручју општине постоји 2 земљорадничких задруга са великим проблемима у пословању.

Када су удружења пољопривредника у питању ситуација је мало боља, функционише неколико удружења. Удружења пољопривредника имају велики потенцијал, посебно се истиче удружење Гочки пастири и удружење пчелара који су сопственим средствима као и средствима Фонда за развој пољопривреде општине Врњачка Бања успели да постигну неки резултат.

1.1.14. Трансфер знања и информација

Пољопривредни произвођачи су веома заинтересовани за обуке и предавања која организује Фонда за развој пољопривреде општине Врњачка Бања, као и за све врсте обука организованих од стране истраживачких установа, привредних субјеката и агенција.

Фонда за развој пољопривреде општине Врњачка Бања се труди да едукацију пољопривредника обавља у време зимског периода, када је мањи интензитет радова у пољопривреди, организујући предавања за која пољопривредници покажу највише интересовања. Најчешће су то предавања на теме:

- нове сорте поврћа и њихово гајење
- нове сорте воћа и њихово гајење
- заштита биља
- гајење говеда, оваца и коза

1.1. Врсте (структура) мера и планирани износи

Табеларни приказ планираних мера у програму

Табела 1.1.1. Планиране мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за меру (укупан износ по мери у РСД)	Износ подстицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)
1.	Регрес	100.1	300.000	1000 по грлу		
	УКУПНО		300.000			

Табела 2.2.1. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за меру (укупан износ по мери у РСД)	Износ подстицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)
1.	Кредитна подршка	100.2	200.000		До 17%за субвенционисање камате	
	УКУПНО		200.000			

Табела 1.2.2. Планиране мере политике руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за меру (укупан износ по мери у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	
1.	Инвестиција у физичка средства пољопривредних газдинстава	101	2.200.000	30%-50%	-
2.	Обнављање пољопривредног производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и катастрофалним догађајима и увођење одговарајућих превентивних активности	104	1.000.000	30% - 100%	

3.	Органска производња	201.3.	100.000		30%-50%	-
4.	Трансфер знања и развој саветодавства- Унапређење обука у области пољопривреде и руралног развоја	305	700.000		100%	-
	УКУПНО		4.000.000			

Табела 1.2.3. Мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања и у оквиру мера руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за меру (укупан износ по мери у РСД)		Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)
1.	/	/	/	/	/	/
	УКУПНО	/	/	/	/	/

Табела 1.2.4. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја	4.500.000
Планирана средства за директна плаћања	300.000
Планирана средства за кредитну подршку	200.000
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	4.000.000
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања и у оквиру мера руралног развоја	-

1.2. Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике након примене Програма

Мере подршке су намењене регистрованим пољопривредним газдинствима и удружењима са територије општине Врњачка Бања и средства су усмерена за набавку квалитетних говеда, оваца, коза и свиња као и квалитетних садница воћа с циљем повећања и побољшања сточног фонда. Такође се део средстава издваја за едукацију пољопривредника, кроз посету пољопривредним сајмовима и за организовање стручних предавања из области пољопривредне производње. Очекује се да ће планиране мере подршке, које су намењене пољопривредним удружењима и индивидуалним пољопривредним произвођачима, довести до повећања

продуктивности и ефикасности рада и запошљавања на пољопривредним газдинствима, подизања квалитета живота у сеоским срединама, као и даљем подстицању удруживања.

1.3. Информисање корисника о могућностима које Програм пружа

ЈЛС своје потенцијалне кориснике о мерама подршке информише путем:

1. локалних телевизија и радија
2. на огласној табли у холу општинске управе
3. путем интернет презентације општине
4. организовањем предавања и трибина

1.5. Мониторинг и евалуација/надзор реализације Програма

За мониторинг и евалуацију Програма задужене су Општинске службе које прате реализацију мера и кроз израду одговарајућих извештаја и информација које достављају надлежним органима (Општинском већу, Скупштини општине и др.), а праћење реализације мера које спроводи путем јавног огласа - конкурса Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања, исти и врши контролу реализације инвестиција - пројеката.

ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

Поглавље 2: Опис мера

2.1. Назив и шифра мере: Регреси - 100.1.

2.1.1. Образложење У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС 10/13, 142/14 и 103/15), АП и ЈЛС могу да утврђују мере које се односе на директна плаћања за регресе за репродуктивни материјал и то за вештачко осемењавање. Ова мера је у складу са националном Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014. год. - 2024.год. Сточарство у претходних пар година се постепено опоравља, модернизује и повећава се квалитет грла стокe. Виши степен раста је присутан у сектору млекарске производње у односу на друге видове производње. Сточарска производња се углавном одвија на малим фармама, односно пољопривредним газдинствима.

Регресирањем за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) остварује се поправљање расног састава говеда на територији Општине Врњачка Бања у циљу повећања производње и квалитета млека и меса код комерцијалних произвођача.

2. 1.2. Циљеви мере

Реализација ове мере позитивно утиче на економски и социјални развој руралне средине:

- подизање конкурентности производње и стварање тржишно одрживог произвођача;
- обезбеђивање услова за уравнотежен развој говедарства;
- боље коришћење расположивих ресурса;

- јачање вертикалне интеграције у производњи млека и меса;
- подизање стандарда живота у руралној средини и пољопривредних произвођача кроз повећање и стабилност дохотка пољопривредних газдинстава.

2.1.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду
Није усвојен НППР.

2.1.4. Крајњи корисници Крајњи корисници мере регреса за вештачко осемењавање су физичка лица и правна лица регистрована у регистру пољопривредних газдинстава у складу са законом о пољопривреди и руралном развоју.

2.1.5. Економска одрживост Подносилац захтева не мора да доказује економску исплативост пројекта кроз форму бизнис плана.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике

Корисник треба да има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом и са пребивалиштем и производњом на територији Општине Врњачка Бања.

2.1.7. Специфични критеријуми Не постоје специфични критеријуми за коришћење ове мере подстицаја.

2.1.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере, већ се средства одобравају по редоследу пријема потпуних захтева до утрошка средстава.

2.1.10. Интензитет помоћи Износ регреса за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање говеда) је 1.000,00 динара за прво осемењавање по приплодном грлу извршено у периоду од 01.12.2015. године до 30.11 2016 године.

2.1.11. Индикатори/показатељи

Редни број	Назив показатеља
1.	Број осемењених грла
2.	Укупан број подржаних газдинстава за регресе за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

- **2.1.12. Административна процедура**

Реализација регресирања за репродуктивни материјал се спроводи на следећи начин:

- објављивање јавног позива за подношење захтева за регрес на основу утврђених критеријума; уз захтев се прилаже: картон за вештачко осемењавање (рачун овлашћене ветеринарске станице) о извршеном плаћању за вештачко осемењавање у периоду од 01.12.2015. године до 30.11.2016. године, Потврда о активном статусу пољопривредног газдинства, Извод из регистра пољопривредних газдинстава о сточном фонду (говеда) који издаје Управа за трезор и фотокопија пасоша за осемењено грло.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања утврђује да ли су испуњени прописани услови за остваривање права на коришћење регреса и доноси решење о исплати средстава. Средства се одобравају корисницима који испуњавају услове, редом на основу поднетих комплетних захтева до утрошка расположивих средстава, са крајњим роком за подношење захтева до 01.12.2016. године.

2.2 Назив и шифра мере: Кредитна подршка - 100.2.

2.2.1. Образложење Кредитна подршка ће се реализовати суфинансирањем камата за пољопривредне кредите.

Пољопривреда је делатност у којој се ангажује велика количина новчаних средстава сваке године, било да се ради о улагању новца у репроматеријал, било да се ради о улагању у нове заседе, основно стадо, наводњавање и остале инвестиције. Константни извори финансирања су не само предуслов за повећање производње, већ и за одржавање већ постојећег нивоа производње. Свако комерцијално пољопривредно газдинство које жели да успешно послује, пољопривредни кредит види као могућност обезбеђења готовог новца и повећања профита. Међутим, тренутно банке не препознају мала и средња газдинства, која доминирају на територији града, као озбиљне клијенте, већ као клијенте са већим степеном ризика. Ово произилази, пре свега, из чињенице да се већи део прихода газдинства не одвија преко рачуна. Поред високих каматних стопа јавља се и неусклађеност рокова отплате са роковима прилива средстава на пољопривредним газдинствима и неусклађеност грејс периода са врстом производње, односно инвестицијом. Додатни проблем је и начин обезбеђења кредита - хипотеке на објектима у руралним подручјима су често неприхватљиво обезбеђење.

Ова мера је у складу и националном и локалном аграрном политиком, односно Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014. – 2024 . Кредитна подршка за суфинансирање камата за пољопривредне кредите одобраваће се за куповину нове пољопривредне механизације, машина, опреме и репроматеријала у сточарству, воћарству, повртарству и ратарству, куповину стоке, живине, пчела и риблије млађи, изградњу пластеника и куповину садног материјала у повртарство и воћарству, средстава за заштиту биља, система за наводњавање и изградњу бунара.

2.2.2. Циљеви мере

Позитиван утицај на стабилност дохотка пољопривредних газдинстава и раст конкурентности уз прилагођавање захтевима тржишта, повећање дохотка на пољопривредним газдинствима су општи циљеви ове мере, а модернизација производње и унапређивање квалитета производа са могућношћу укључивања у шеме

квалитета (заштита географских ознака итд.), повећање површине под засадима и другим културама, повећање сточног фонда, представљају специфичне циљеве.

2.2.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду
Није усвојен НПРР.

2.2.4. Крајњи корисници

Крајњи корисници мере су: физичка лица - носиоци пољопривредног газдинства.

2.2.5. Економска одрживост Економску одрживост улагања кроз одређену форму бизнис плана или пројекта подносилац захтева ће достављати банци у зависности од износа кредита и пословне политике саме банке. Након обраде захтева банка доставља Управном одбору Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања обавештење за прибављање писане сагласности о испуњености услова за субвенцију камате.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике

Општи критеријуми за коришћење средстава по овој мери су:

- Корисник треба да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава са седиштем и делатношћу на територији општине Врњачка Бања, са активним статусом у складу са Правилником о упису у регистар пољопривредних газдинстава и обнови регистрације (Сл. гласник РС 17/13) може да користи кредитну подршку путем суфинансирања камате.

2.2.7. Специфични критеријуми За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.2.1	Суфинансирање камата за пољопривредне кредите

2.2.9. Критеријуми селекције Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере, већ се средства одобравају по редоследу пријема потпуних захтева, односно одобрених кредитних линија од стране изабране пословне банке, до утрошка средстава.

2.2.10. Интензитет помоћи Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања плаћа субвенционисану камату у висини номиналне каматне стопе до 17% код изабране банке од стране корисника кредита.

2.2.11. Индикатори/показатељи

Редни број	Назив показатеља
1.	Број корисника кредитних линија са суфинансираном каматом

2.

Укупан износ ангажованих средстава пословних банка

2.2.12. Административна процедура

Подстицајна средства додељиваће се путем конкурса који ће детаљније дефинисати критеријуме за корисника подстицаја. Конкурс ће трајати од дана објављивања до утрошка средстава, а најкасније до 01.12.2016. године.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања вршиће пријем захтева у складу са конкурсним условима и критеријумима. Потенцијални корисници могу поднети само једну конкурсну пријаву.

На основу објављеног Јавног позива, корисници пољопривредних кредита ће сами бирати пословну банку код које ће узимати кредите за наведене намене и са њом закључити Уговор о пословној сарадњи, а Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања ће субвенционисати камату пољопривредних кредита у износу од 17%.

За коришћење кредита поред доказа о утврђеним обавезним условима корисници кредита подносе банци:

- предрачун или купопродајни уговор за набавку предмета кредита предвиђених овим програмом,
- изјаву са подацима о површинама, структури и парцелама на којима планира коришћење предмета кредита,
- доказ да су измирили обавезе у целости по основу коришћења финансијске подршке и доспеле обавезе по основу коришћења финансијске подршке у 2013, 2014 и 2015. години,
- друга документа у складу са пословном политиком банке.

Након обраде захтева банка доставља Управном одбору Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања обавештење за прибављање писане сагласности о испуњености услова за субвенцију камате.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања плаћа субвенционисани део камате у целости у року од 10 (десет) радних дана од дана достављања захтева са инструкцијама за плаћање.

Банка је у обавези да:

- доставља Фонду за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања примерак закључених Уговора о кредиту,
- да врши наплату кредита у ануитетима у складу са планом отплате који чини саставни део уговора о кредиту са корисником,
- да врши контролу наменског утрошка средстава кредита и о томе писмено обавештава Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања,
- да уколико утврди да кредит није наменски искоришћен или је делимично наменски искоришћен проглашава се доспелим тако што целокупна главница, припадајућа редовна камата и затезна камата која се обрачунава у складу са пословном политиком банке за цео период коришћења кредита наплаћује се од корисника, укључујући и износ субвенционисан од стране Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања са обрачунавом затезном каматом у складу са пословном политиком банке коју уплаћује Фонд,
- да одобри и реализује кредит до 30.11.2016. године.

Коришћење средстава за кредитну подршку за суфинансирање камата врши се у складу са динамиком подношења захтева до планираног износа од 200.000,00 динара утврђеног за спровођење ове мере о чему одлуку доноси Управни одбор Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања.

2.3. Назив и шифра мере: Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава 101

2.3.1. Образложење Техничко - технолошка опремљеност пољопривредног сектора захтева значајније инвестиције у модернизацију производње пољопривредних газдинстава, као и опрему, технологију и јачање производног ланца. У складу са Стратегијом пољопривреде и руралног развоја највећи део средстава је управо намењен расту конкурентности.

Мера инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава подржава мала и средња пољопривредна газдинства у циљу унапређења средства и процеса производње, продуктивности, конкурентности као и технолошког оспособљавања газдинстава у складу са ЕУ стандардима, а све ради постизања веће економске ефикасности, веће оријентисаности ка тржишту и дугорочне одрживости.

Иако ова газдинства карактерише специјализована производња, кључни проблем овог сектора је уситњеност поседа, високи трошкови производње и немогућност утицаја на цене у ланцу исхране, техничка опремљеност газдинства, односно застарела механизација, низак степен образовања и стручне оспособљености итд. Постоји потреба да се овом мером утиче на повећање приноса.

2.3.2. Циљеви мере Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава, повећање производње, побољшање продуктивности и квалитета производа, смањење трошкова производње, унапређење техничко-технолошке опремљености, повећање површина у заштићеном и полузаштићеном простору.

2.3.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду
Није усвојен НППР.

2.3.4. Крајњи корисници Крајњи корисници ових подстицајних средстава су физичка лица - носиоци регистрованог пољопривредног газдинства регистрована на територији општине Врњачка Бања.

2.3.5. Економска одрживост Није потребан бизнис план.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике

Општи критеријуми за кориснике по овој мери:

- Корисник треба да има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом;
- Корисник са пребивалиштем и производњом на територији општине Врњачка Бања;

2.3.7. Специфични критеријуми За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.1.1.	Набавка квалитетних приплодних јуница млечних раса или сименталског говечета
101.2.1.	Набавка квалитетних говеда, оваца, коза и свиња товних раса
101.3.1.	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) производних (са наслонем) и матичних засада воћака, хмеља и винове лозе, као и постављање противградних мрежа, објеката и набавка опреме и средстава за тестирање, клонску селекцију, сертификацију, конзервацију и мултипликацију садног материјала
101.3.3.	Набавка механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање/одводњавање за воћарску и виноградарску производњу, производњу садног материјала и повртарску производњу (укључујући и производњу расада и цвећарство) на отвореном пољу; набавка механизације за воћарско - виноградарску производњу (набавка прецизних машина за сетву, машина за расађивање расада, висококвалитетних прскалица или атомизера за заштиту од болести, корова и штеточина; набавка система са микропрскалицама за заштиту воћњака, винограда и расадника од измрзавања; набавка противградних мрежа и пратеће опреме; набавка система кап по кап; набавка пластичних фолија, агротекстила и прскалица за наводњавање)
101.3.4	Изградња стакленика и набавка опреме и материјала за повртарску производњу и производњу јагодичастиг воћа у заштићеном и полузаштићеном простору (набавка конструкције за пластенике, вишеслојне фолије за пластенике, систем за загревање пластеника, система за вештачко осветљење, система за наводњавање/одводњавање и ђубрење водотопивим ђубривима и столовима за производњу расада) за пластенике и стакленике
101.5.2	Набавка опреме за пчеларство

2.3.9. Критеријуми селекције Критеријуми и селекција се не примењују при реализацији ове мере већ се средства одобравају по редоследу пријема потпуних захтева до утрошка средстава

2.3.10. Интензитет помоћи Општина Врњачка Бања врши повраћај средстава кроз накнаду дела трошкова за инвестиције у примарну пољопривредну производњу и креће се у границама од 30% до 50 % од вредности инвестиције.

2.3.11. Индикатори/показатељи

<i>Редни број</i>	<i>Назив показатеља</i>
1.	Укупан број подржаних пројеката
2.	Број газдинстава која су модернизовала производњу/опрема
3.	Површина (у ха) под новим вишегодишњим засадима
4.	Број набављених грла
5.	Број новонабављене механизације
6.	Број кошница

2.3.12. Административна процедура Подстицајна средства додељиваће се путем конкурса који ће детаљније дефинисати критеријуме за кориснике подстицаја. Конкурс ће трајати од дана објављивања до утрошка средстава, а најкасније до 01.12.2016. године.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања вршиће пријем захтева у складу са конкурсним условима и критеријумима. Потенцијални корисници могу поднети само једну конкурсну пријаву.

Комисија за расподелу и контролу управљања средствима Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања (у даљем тексту: Комисија) у поступку одобравања подстицајних средстава провериће све наводе у конкурсној документацији, утврдити и проверити тачност приложене документације изласком на терен и по потреби тражити доставу додатне документације.

Одобрена подстицајна средства уплаћиваће се на наменски рачун регистрованог пољопривредног газдинства, а начин реализације и обавезе корисника којима се одобре средства прецизираће се Уговором.

2.4. Назив и шифра мере: **Обнављање пољопривредног производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и катастрофалним догађајима и увођење одговарајућих превентивних активности - 104**

2.4.1. Образложење

Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње - Штете на пољопривредним усевима, стоци и другим ресурсима редовна су појава у пољопривредној производњи, посебно су карактеристичне штете од временских непогода на усевима и штете које стоци причињава дивљач. Штете већег обима превазилазе могућност санирања од стране произвођача и могу озбиљно да угрозе опстанак газдинстава, а тиме и дугорочно одрживи развој производње. Мали број пољопривредних газдинстава врши осигурање пољопривредне производње и користи могућност регресирања премија осигурања. Мера се спроводи већ неколико година и показује позитиван ефекат у смислу повећања броја корисника и прихватања мере као реалне потребе у односу на постојеће микро и макро климатске појаве и друге негативне утицаје на пољопривредну производњу.

Рурална подручја у општини Врњачка Бања карактерише недовољно изграђена и одржавана инфраструктура. Поменути услови резултирају лошијем квалитету живота и рада на селу, лошем квалитету воде из бунара и извора које су последица неповољних климатских прилика и катастрофалних догађаја (поплава) дошло је до загађења бунара и извора што за последицу имају лош квалитет воде за људе, животиње и биљке. Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања ће издвојити средства за асанацију постојећих бунара и извора. Планирана инвестиција има потпуну оправданост, јер је у питању заштита здравља људи, животиња и биљака.

Систем противградне заштите на подручју општине Врњачка Бања чине 5 противградних станица. Како би систем противградне заштите што ефикасније функционисао, Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања у континуитету издваја средства за санацију противградних станица. Планирана инвестиција има потпуну оправданост, јер је у питању заштита имовине и пољопривредних површина од елементарне непогоде - града.

2.4.2. Циљеви мере

Општи циљеви:

Побољшање услова живота и рада у руралним подручјима;

Мање изражена миграција становништва из руралних области;

Мера доприноси превентивној заштити пољопривредне производње од елементарне непогоде - града и у том смислу произвођачима представља вид сигурности.

Побољшање квалитета воде за људе, животиње и биљке.

2.4.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду Није усвојен НПП

2.4.4. Крајњи корисници Крајњи корисници мере за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња, и асанацију бунара и извора су физичка лица - носиоци пољопривредног газдинства у активном статусу који су регистровани на територији општине Врњачка Бања. Шифра инвестиције 104.2 и 104.3. Крајњи корисник за санацију противградних станица је општина Врњачка Бања. Шифра инвестиције 104.1

2.4.5. Економска одрживост Није потребан бизнис план.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике Корисник треба да има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом и са пребивалиштем и производњом на територији општине Врњачка Бања.

2.4.7. Специфични критеријуми Не постоје специфични критеријуми за коришћење ове мере подстицаја.

- Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања утврђује да ли су испуњени прописани услови за остваривање права на коришћење регреса полисе осигурања пољопривредне производње и доноси одлуку о исплати регреса за полису осигурања. Средства се одобравају корисницима који испуњавају услове, редом на основу поднетих комплетних захтева, до утрошка расположивих средстава, а крајњи рок за подношење захтева је 30.11.2016. године.

Подстицајна средства додељиваће се путем конкурса који ће детаљније дефинисати критеријуме за корисника подстицаја. Конкурс ће трајати од дана објављивања до утрошка средстава, а најкасније до 01.12.2016. године.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања вршиће пријем захтева у складу са конкурсним условима и критеријумима. Потенцијални корисници могу поднети само једну конкурсну пријаву.

Комисија за расподелу и контролу управљања средствима Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања (у даљем тексту: Комисија) у поступку одобравања подстицајних средстава провериће све наводе у конкурсној документацији, утврдити и проверити тачност приложене документације изласком на терен и по потреби тражити доставу додатне документације.

Одобрена подстицајна средства уплаћиваће се на наменски рачун регистрованог пољопривредног газдинства, а начин реализације и обавезе корисника којима се одобре средства прецизираће се Уговором.

У циљу реализације утврђене мере санације противградних станица Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања, спроводи поступак јавне набавке у складу са Законом о јавним набавкама (Сл. гласник РС број 124/12). Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања, доноси Одлуку о покретању поступка јавне набавке. Фонд ће разматрати конкурсну документацију, односно пристигле понуде. Потом, Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања, објављује Позив за упућивање понуда, након чега доноси Одлуку о избору најповољнијег понуђача са којим се закључује Уговор о међусобним правима и обавезама.

2.5. Назив и шифра мере: Органска производња 201.3.

2.5.1. Образложење Досадашњи начин у пољопривредној производњи, врло често је доводио до загађења животне средине. Методом конвенционалне пољопривреде примењиване током деведесетих деценија довеле су до дуготрајног загађења, не само земљишта већ и водених ресурса, пестицидима, хербицидима и другим синтетичким материјалима. Да би се обезбедила производња довољне количине хране, не само за тренутну популацију, већ и за будуће генерације, неопходно је променити садашњу пољопривредну праксу, односно модификовати је тако да иста постане одржива у дугом временском периоду. Апсолутно је неопходно преоријентисати се на органску пољопривреду која ће омогућити, не само производњу хране безбедне по људско здравље, већ и очување природе у руралним срединама. Методе органске пољопривреде, које се већ примењују у многим земљама у свету, показале су одличне резултате у погледу очувања земљишног биодиверзитета, чишћење тла и воде од пестицида и вештачких ђубрива.

2.5.2. Циљеви мере

Општи циљеви односе се на одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине, унапређење органске производње, система контроле, сертификације и надзора у органској производњи и очување биолошке разноврсности.

Специфични циљеви:

Циљеви предвиђене мером су:

- производња квалитетне и здравствено безбедне хране
- повећање броја произвођача укључених у програм
- повећање површине земљишта под органском производњом
- рационално коришћење енергије и природних ресурса
- уравнотежена биљна производња која уважава природне системе и циклусе, побољшава квалитет земљишта, воде и ваздуха
- социјална одрживост кроз већу одговорност према захтевима потрошача

2.5.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду

Није усвојен НПРР.

2.5.4. Крајњи корисници Крајњи корисници ових подстицајних средстава су физичка лица - носиоци регистрованог пољопривредног газдинства регистрована на територији општине Врњачка Бања, који су заинтересовани да започну органску пољопривредну производњу, као и произвођачи који су започели процес органске пољопривредне производње.

2.5.5. Економска одрживост За економску одрживост није потребан бизнис план или пројекат.

2.5.6. Општи критеријуми за кориснике

Да корисник има регистровано пољопривредно газдинство уписано у Регистар пољопривредних газдинстава са активним статусом на територији општине Врњачка Бања.

2.5.7. Специфични критеријуми

Да корисник има закључен уговор са овлашћеном контролном организацијом за контролу и сертификацију органске производње (у периоду конверзије или /и органском статусу)

- да корисник обавља производњу у складу са прописима којима се уређује органска производња.

2.5.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
201.3.2	Контрола и сертификација

2.5.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере с обзиром да није предвиђено рангирање потенцијалних корисника. Мера се спроводи према редоследу пристиглих захтева, до утрошка средстава.

2.5.10. Интензитет помоћи

Контролу и сертификацију финансира у износу од 30% до 50% учешћа према приложеном рачуну овлашћене сертификационе организације.

2.5.11. Индикатори/показатељ

Редни број	Назив показатеља
1	Број пољопривредних газдинстава који се баве органском производњом
2.	Површина пољопривредног земљишта (у ха) која испуњава услове за органску пољопривредну производњу

2.5.12. Административна процедура

У циљу реализације утврђене мере органске производње Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања објавиће јавни позив пољопривредним произвођачима којима ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна документација. Право учешћа на конкурсима имају пољопривредни произвођачи - физичка лица носиоци регистрованог пољопривредног газдинства регистрована на територији општине Врњачка Бања. Јавни позив биће објављен на интернет страници општине Врњачка Бања и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна документација, закључен уговор са акредитованом сертификационом организацијом о вршењу контроле и сертификације производа, као и рок подношења пријава.

Поднете пријаве разматра Комисија коју образује Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања. Комисија разматра благовремене пријаве и сачињава предлог Одлуке о одабиру пољопривредних произвођача који ће учествовати у пројекту развоја органске производње, док коначну Одлуку о избору доноси Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања.

Са изабраним пољопривредним произвођачима пољопривредних произвођача закључује се Уговор којим се уређују међусобна права и обавезе изабраних учесника и Фонда за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања.

2.6. Назив и шифра мере: Трансфер знања и развој саветодавства - Унапређење обука у области пољопривреде и руралног развоја 305

2.6.1. Образложење

Одрживи развој пољопривреде и руралних подручја захтева да буде заснован на праћењу нових технологија, стручном усавршавању и константном трансферу знања и информација. Пољопривредни произвођачи и сеоско становништво све теже успевају да самостално, без икакве стручне помоћи примењују иновације у производњи, пласману, развоју непољопривредних делатности, маркетингу и другим активностима везаним за развој руралних средина.

На недостатак знања и додатних вештина код сеоског становништва упућују и подаци да само 2% носиоца газдинстава имају стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде, а највећи део носиоца газдинстава имају знање стечено праксом.

Ова мера је у складу са националном Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014. године - 2024. године.

Облици стицања нових знања - стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности биће усмерене на пољопривредне произвођаче, сеоско становништво и на стручњаке локалног агросектора, из свих пољопривредних и непољопривредних области, који ће резултате стручног усавршавања користити за даљи рурални развој на подручју општине Врњачка Бања.

Подршка информативним активностима обухватиће подршку промоције развојних потенцијала и потреба села, очувања традиције, подршку активностима везаним за подизање нивоа пласмана производа и услуга и активностима везаним за развој села у образовном, здравственом, културном, спортском, социолошком и осталим аспектима, који ће утицати на побољшање квалитета живота сеоског становништва.

2.6.2. Циљеви мере

Мера треба да допринесе развоју пољопривреде, одрживом развоју, побољшање биодиверзитета.

Специфични циљеви предвиђене мере односе се на повећање стручног знања и вештина пољопривредних произвођача, примену нових технологија и знања, јачање капацитета за прихватање знања кроз развијање свести и мотивисаности за образовањем.

2.6.3. Веза мера са националним програмима за рурални развој и пољопривреду Није усвојен НППР.

2.6.4. Крајњи корисници

Крајњи корисници средстава инвестиције - Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности су стручна лица - предузетници, правна лица за пружање саветодавних и других услуга, научне и стручне институције.

Крајњи корисници средстава инвестиције - Информативне активности: сајмови, манифестације, студијска путовања је општина Врњачка Бања, а посредно су пољопривредни произвођачи.

2.6.5. Економска одрживост За економску одрживост није потребан бизнис план или пројекат.

2.6.6. Општи критеријуми за кориснике

За инвестицију у вези са стручним оспособљавањем и активностима стицања вештина и показним активностима

- да је регистрован код надлежног органа, односно уписан у одговарајући регистар
- да он или његов законски заступник није осуђиван за неко од кривичних дела као члан организоване криминалне групе, да није осуђиван за кривична дела против привреде, кривична дела против животне средине, кривично дело примања или давања мита, кривично дело преваре
- да му није изречена мера забране обављања делатности, која је на снази у време објављивања позива за подношење понуда
- да је измирио доспеле обавезе, доприносе и друге јавне дажбине у складу са прописима Републике Србије или стране државе када има седиште на њеној територији.

2.6.7. Специфични критеријуми

Корисници средстава за стручно оспособљавање, активности стицања вештина и показне активности треба да имају искуство у пружању услуга (референца), одређен стручни, финансијски и технички капацитет у зависности од типа и трајања услуге.

2.6.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
305.1.	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности
305.2	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања

2.6.9. Критеријуми селекције Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере с обзиром да није предвиђено рангирање потенцијалних корисника.

2.6.10. Интензитет помоћи

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања део мере која се односи на стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности финансира до 100%.

Фонд за унапређење пољопривреде и рурални развој општине Врњачка Бања део мере која се односи на информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања, финансира до 100%.

2.6.11. Индикатори/показатељи

Редни број	Назив показатеља
1.	Укупан број одржаних едукација
2.	Укупан број подржаних манифестација
3.	Број едукованих пољопривредника
4.	Број едукованих стручних лица и др. правних лица
5.	Број организованих манифестација, сајмова, изложби и студијских путовања
6.	Број штампаних примерака промо материјала

2.6.12. Административна процедура

Средства за меру - Трансфер знања и развој саветодавства - Унапређење обука у области пољопривреде и руралног развоја, одобраваће се пољопривредницима, привредним субјектима из области пољопривредне производње, пољопривредним стручњацима, чији ће резултати допринети руралном развоју општине Врњачка Бања. Средства за ову намену користиће се за: Финансирање и подршку организацији студијских путовања како у земљи тако и у иностранству, стручних скупова,

конференција, семинара, предавања, стручних радионица, тренинга, специјализација и информативних активности које су везане за стручно и техничко унапређење сеоског становништва, пољопривредних произвођача, привредних субјеката из области пољопривредне производње и пољопривредних стручњака.

Избор пружаоца услуге вршиће у складу са Законом о јавним набавкама

III. Идентификациона карта

Табела : Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина		Устав РС
Регион	Шумадија	рзс*
Област	Рашки	рзс*
Град или општина	Врњачка Бања	рзс*
Површина	239 км ²	рзс*
Број насеља	14	рзс*
Број катастарских општина	11	рзс*
Подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	4	Правилник
Демографски показатељи		
Број становника	27332	рзс**2011
Број домаћинстава	9504	рзс*2011
Густина насељености (број становника / површина, км _с)	115,2 ст/км ²	2011
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 – 100)	+1,03	рзс**2011
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	+1,08	рзс**2011
Учешће становништва млађег од 15 година	13,98	рзс**2011
Учешће становништва старијег од 65 година	26,98	рзс**2011
Просечна старост	43,30	рзс*2011
Индекс старења	1,18	рзс*2011
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем	2,39	рзс*2011
Основно образовање	17,68	рзс*2011
Средње образовање	44,09	рзс*2011
Више и високо образовање	12,92	рзс*2011
Учешће пољопривредног у укупном становништву	33	Процена2011
Природни услови		

Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	равничарски брдско-планински	Интерни2014
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	нема званичних података	Интерни2014
Клима (умерено-континентална, субпланинска, ...)	умерено- континентална	Интерни2014
Просечна количина падавина	928	Интерни2014
Средња годишња температура	10,3	Интерни2014
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Западна Морава Врњачка река Липовачка река, Новоселска река, Грачачка река	Интерни2014
Површина под шумом	12090	рзс*2014
Учешће површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС	65	рзс*2014
Пошумљене површине у претходној години	1,2	рзс*2014
Посечена дрвна маса	22005	рзс*2014
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	2932	рзс***2012
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	-	
- породична пољопривредна газдинства	-	
- правна лица и предузетници	-	
Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)	5072	рзс***2012
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС	21,22	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало	85	рзс***2012
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало	15	рзс***2012
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству	2,65	рзс***2012
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом	-	интерни
Обухваћеност земљишта неким видом удруживања	-	интерни
Пољопривредна газдинства која наводњавају КПЗ	-	рзс***
Одводњавана површина КПЗ	-	интерни
Наводњавана површина КПЗ	-	рзс***

Површина пољ.земљишта у државној својини на територији АП	849,2452	Интерни2014
Површина пољ.земљишта у државној својини која се даје у закуп:	828,0199	Интерни2014
физичка лица : правна лица	-	интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела	говеда: 2335 свиње: 7839 овце:8141 козе: 905 живина: 106610 кошнице пчела:2030	рзс***2012
Трактори, комбајни, прикључне машине	Моткултиватори:100 3 Трактор:1213 Комбајн:53 Берач кукуруза:23 Прикључни уређ.:4588 Машины за мужу:126 Млинови:439 Круњачи:764	рзс***2012
Пољопривредни објекти	за говеда:1632 за свиње:1556	рзс***2012
Хладњаче, сушаре, стакленици и пластеници	Пластеници:71358 Стакленици:7450	рзс***2012
Употреба мин. ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља	-	рзс***
Чланови газдинства и стално запослени на газдинству:	-	рзс***
(на породичном ПГ : на газдинству правног лица / предузетника)	-	рзс***
Годишње радне јединице	-	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника	-	интерни
Производња пољопривредних производа:	-	
- биљна производња	-	рзс***
- сточарска производња	-	интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		

<i>Саобраћајна инфраструктура</i>		
Дужина путева	291,05	рзс*2014
Поште и телефонски претплатници	5 пошта	рзс*2014
<i>Водопривредна инфраструктура</i>		
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу	9190	рзс*2014
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу	5200	рзс*2014
Укупне испуштене отпадне воде	570	рзс*2014
Пречишћене отпадне воде	-	рзс*
<i>Енергетска инфраструктура</i>		
Производња и снабдевање електричном енергијом	172 трафостанице	Интерни 2014
<i>Социјална инфраструктура</i>		
Објекти образовне инфраструктуре	-	рзс*
Број становника на једног лекара	-	рзс*
Број корисника социјалне заштите	1152	рзс*2014
Диверзификација руралне економије		
Запослени у сектору пољопривреде, шумарства и водопривреде	-	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности	-	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС	-	рзс*
Трансфер знања и информација		
Пољопривредна саветодавна стручна служба	-	интерни
Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем	-	ПССС

ÑÒÓĬÀĈĖĀ ĬÀ ÑĬĀĀÓ
 ĬĀĀ¼ ĬđĭĀđĀĭ ñđđĭĀ ĬĀ ñĭĀĀđ ĭñĭĭĀ ĀĀĭĀ ĬĀ ĀĀĭĀ ĬĀ¼ĀĀšĕĀĀĈĖĀ Ó ÑĕđĀĀĀĭĭĭ ĕĕñđđđ ĭđđđĕĭĀ ĀđĈĖĀ=ĕĀ ĀĀĈĖĀ.

ĨĚĚĬĬĬĬĬĬĬ ĀĀŽĀ ĨĚĚĬĬĬĬĬĬĬ ĀĐĈĖĀ×ĒĀ ĀĀĈĖĀ
 Āđĭ¼: 400-629 ĬĀ 30.03.2016. āĭĀĕĭĀ

ĈĀ ĬĐĀĀÑĀĀĬĒĒ-Ā
 ĨĚĚĬĬĬĬĬĬĬ ĀĀŽĀ
 ĈĀĬ. ĬĐĀĀÑĀĀĬĒĒĒ ĨĚĚĬĬĬĬĬĬĬ
 ĀĭĀđĕ¼Ā ĀĭŽĀĕĭĀ

Äîñòáâšáí:

- Ñëóæáè çà ïðéâðááó...
- Ñëóæáè çà áóÝáò...
- Ôííáó çà óíáíðá áççá ïîšîðéâðááá...
- Çà Ñëóæááíè èèñò
- Áððéáè